

lighed. Det er dette stof, som fortælleren bag Gen 2–3 udnytter, men som noget nyt fokuserer han på det guddommelige forbud og på motivet lydighed over for ulydighed, ligesom han i god forlængelse af deuteronomistisk teologi har tilføjet forbandelserne over de ulydige. Som noget nyt indgår desuden Eva, ligesom fortællingen har fået en række ætiologiske træk. Også ad den vej kan Mettinger underbygge sin tese om afhængigheden af den deuteronomistiske teologi og dermed af prøvelsens og ulydighedstemaets funktion i fortællingen.

Ud over analyserne indeholder bogen korte og nyttige gennemgange af relevant forskning inden for emnet. Mettinger gør opmærksom på, at hans arbejde skal læses som et supplement til fx de to seneste større analyser, skrevet af nordiske forskere, Terje Stordalens disputats, *Echoes of Eden: Genesis 2–3 and Symbolism of the Eden Garden in Biblical Hebrew Literature* fra 2000, samt Hans Jørgen Lundager Jensens disputats, *Den fortærende ild. Strukturelle analyser af narrative og rituelle tekster i Det Gamle Testamente*, fra 2004. Når Mettinger vælger ikke at følge fx strukturalisterne i deres måde at analysere tekster på, men derimod narratologernes, skyldes det, at netop plottet er det afgørende i en fortælling.

Det er en spændende og læseværdig bog. Tryggve Mettinger har skrevet. Nye aspekter af en velkendt fortælling bliver fremdraget, og undervejs bliver læseren taget godt ved hånden. De mange spørgsmål, der præciserer problemstillingen og fører videre i undersøgelsen, er særdeles nyttige. Det samme gælder de omhyggelige bestemmelser af centrale litteraturvidenskabelige begreber og ikke mindst de meget overskuelige sammenfatninger, der afrunder hvert afsnit.

Tryggve Mettinger viser sig endnu engang som en fremragende pædagog, der giver læseren lyst til at læse de gamle tekster med fornyet indsigt og større metodisk bevidsthed. Bogen vil kunne læses med udbytte af såvel den, der har specialkundskaber inden for feltet, som af den, der læser af ren interesse.

Kirsten Nielsen

Cynthia Long Westfall: *A Discourse Analysis of the Letter to the Hebrews. The Relationship between Form and Meaning (Library of New Testament Studies 297 [formerly JSNTS])*. 339 sid. T&T Clark International, London och New York 2005.

Hebreerbrevet kallas ofta för den enda riktigt höglitterära skriften i Nya testamentet, men dess struktur är likväl anledning till oändlig debatt. Westfall vill med

sin avhandling en gång för alla klargöra sambandet mellan form och innebörd. Frågan är om hon lyckas?

Westfall uppger två syften. För det första vill hon beskriva och demonstrera en modell för diskursanalys samt en metod som även kan tillämpas på andra texter. För det andra vill hon påvisa en struktur för Hebr som är baserad på och «effektiv» i att bestämma diskursens budskap. Detta har naturligtvis även tidigare lingvistiska analyser försökt sig på, men hon menar ändå att det hon gör på något sätt är nytt.

I ett första kapitel redogör hon för tidigare typer av strukturanalyser genom att lyfta fram var och ens starka och svaga sidor. I kap. 2 ger hon en introduktion till «Discourse Analysis Theory» för att sedan i kap. 3–6 successivt ta sig igenom en tredelad uppbyggnad av brevet, där kap. 6 omfattar höjdpunkten, nämligen avsnittet 10:19–13:25. Redan av indelningen framgår att avslutningen av den första delen och inledningen av den andra överlappar varandra och detsamma gäller för avslutningen av den andra och inledningen av den tredje. I dessa partier, 4:11–16 och 10:19–25, ser Westfall nyckeln till Hebr:s struktur och innebörd.

I dessa överlappande avsnitt, som även har uppmärksamats före henne (om man undantar 4:11–13), finner hon det mönster som hjälper henne att lösa Hebr:s gåta, nämligen kombinationen av summerande konjunktioner och kohortativa uppmaningar i 1 resp. 2 pers. pl. och det är i första hand konjunktionen *alltså* (grek. *oûn* eller förstärkt *toigaroûn*) som är viktigast. Andra konjunktioner som blickar bakåt och framåt i kombination med uppmaningar är *därför* och *eftersom* (*hothen* resp. *dia toûto*).

De tre delarna har var sitt speciella ämne medan hon förbehåller termen tema till föreställningar som finns i *hela* Hebr. Den första delens (1:1–4:16) ämne är att betrakta Jesus som vår apostel; den andra delen (4:11–10:25) betraktar Jesus som vår överstepräst; den tredje (10:19–13:25) att vi är Jesu partner i en himmelsk kallelse. Dessa ämnen ser hon formulerade i 3:1, en vers som såväl sammanfattar de två första avsnitten som syftar framåt. Från dessa tre ämnen skiljer hon de tre övergripande teman som genomsyrar hela brevet. Hon menar att dessa finns formulerade i 4:11–16. Dessa är (1) att göra andliga framsteg; (2) att hålla fast vid bekännelsen; och (3) att närma sig Gud.

Att dessa «teman» finns ifrågasätter jag inte, men jag anser att hon förankrar dem på ett mycket kristat sätt i texter där det krävs en hel del fantasi för att skåda det hon ser. Andra textalternativ hade varit bättre. Hon tolkar t.ex. stället att «gå in i vilan» i 4:11 som en uppmaning att göra andliga framsteg, likaså 6:1, «let's press on to maturity», trots att sammanhanget i 5:11–6:3 tydligt talar om en avancerad *undervisning* som är avsedd för vuxna. Det finns flera andra märkliga inter-

pretationer, som t.ex. att Jesus, som i 12:1 framställs som «trons upphovsman och fullkomnare», *inte* är trons paradexempel utan förelöpare i det lopp som adressaterna är involverade i (jfr s. 275, not 126!).

Westfall bedömer andras strukturanalyser under två rubriker, nämligen deras starka respektive svaga sidor. Det är därför inte mer än berättigat att göra samma bedömning av hennes egen analys. Och det är lätt att konstatera att hennes styrka är den konkreta rent lingvistiska analysen. Hennes grammatisk-syntaktiska analys av de *förmanande* partierna är mycket detaljerad och väl genomförd. Och att lyfta fram konjunktionernas betydelse är visserligen inte något helt nytt, men ändå ett steg i rätt riktning. Att hon lägger till 4:11–13 som länk mellan den första och andra delen får med tanke på hennes tolkning av 4:11 vittgående konsekvenser för det tematiska budskapet för hela Hebr — tyvärr har tåget då kommit in på fel spår.

Med Westfalls infallsvinkel dominerar uppmaningarna fullständigt (jfr s. 294!). Och mot detta kan man invända att författaren faktiskt också vill och måste undervisa om ett riktigt svårt ämne som han förbereder mycket noggrant, vilket Westfall inte riktigt har fått grepp om. Ett typiskt exempel är att hon anser att författaren i 5:1–10 jämför det *levitiska* prästerskapet med Jesu. Det är precis det Hebr inte gör när bara Aaron nämns och leviterna först i 7:5 efter den psykologiska förberedelsen av adressaterna i 5:11–6:20 på detta svåra ämne. Och hur synden och syndoffret tas bort (obs 10:18 som slutkläm av 7:1–10:18) spelar nästan ingen roll i hennes framställning trots att detta verkar vara ett av de största problem som författaren fick ta itu med. Hade Westfall tagit större hänsyn till den finala konjunktionen «för att» (*hina*) så hade hon upptäckt även andra betydelsefulla konsekvenser av pragmatisk karaktär (jfr 2:14.17; 4:11; 6:12). Därtill saknar jag en sammanfattande bedömning av brev-författarens «slutkläm» i kap. 13, där syftet sägs vara att adressaterna blir beredda *att göra Guds vilja* — något som Westfall inte alls poängterar. Hela utvecklingen höra–lyda/bekänna–göra spelar en undanskynd roll, och «the closing does not repeat the discourse themes», menar hon. Men hade hon bestämt tema — åtminstone delvis — utifrån brev-författarens egen tillbakablickande sammanfattning av pragmatisk karaktär, nämligen *att göra Guds vilja*, så hade hon lätt kunnat integrera såväl uppmaningar som undervisning liksom form och innebörd inom ramen för detta tema.

En svaghet i avhandlingen är att en egentlig diskussion eller uppgörelse med tidigare litterära och lingvistiska strukturanalyser (Vanhoye, Neeley, Guthrie) saknas. Förtjänstfull är dock hennes introduktion till diskursanalys med många exempel från andra nytesta-

mentliga skrifter. Lägg därtill utförliga index över författare, ämnen och referenser.

Sammantaget är mitt omdöme att Westfall *inte* lyckas klargöra sambandet mellan form och innebörd eftersom hon alltför ensidigt använder uppmaningarna som tolkningsnyckel till hela Hebr. För att få fram de grundläggande tankarna och budskapet i brevet måste även den kristologisk-teologiska undervisningen få komma till sin rätt. Hos Westfall spelar den enligt min mening en alltför undanskynd roll.

Walter Übelacker

Anne L. C. Runehov: *Sacred or Neural? Neuroscientific Explanations of Religious Experience: A Philosophical Evaluation*. 280 sid. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2007.

Anne L. C. Runehov har gett ut en bok om neurovetenskapens förmåga att förklara vad en religiös upplevelse är. Det Göttingen-baserade förlaget har härmed gjort en stor tjänst för den svåra forskningen som gäller förhållandet mellan religion och naturvetenskap. Runehov har påtagit sig att studera en svår problematik, som dryftats av många teologer, psykologer, filosofer och naturvetare, bl.a. hjärnforskare och neurofysiologer. Det märkliga är att åsikterna om svaret på frågan, som bokens titel ställer, gått isär. Mot denna bakgrund är det då intressant att notera, att Runehovs allmänna svar på frågan «helig eller neural?» är: Båda! Boken är baserad på Runehovs doktorsavhandling (2004).

En religiös upplevelse hos människan är alltså enligt Runehov både helig och neural. Det betyder, på hjärnforskningens och psykologins språk, att denna upplevelse har både en mental och en materiell bakgrund. Detta svar kan anses klokt, då det enligt gängse uppfattning gäller för de flesta (alla?) av våra upplevelser att de både har ett mentalt innehåll och en neurofysiologisk motsvarighet, bakgrund, som man med empiriska metoder kan registrera. Men svaret får en besynnerlig klang, om upplevelsen gäller Gud! Gud skulle då ha en neurofysiologisk bakgrund. Och det anser inte alla, vare sig forskare eller lekmän. De flesta anser att Gud inte behöver ha någon materiell bakgrund — inte ens en mental bakgrund.

Runehov inleder med den specifika frågan: Kan neurovetenskapare ge svar på frågan om Gud existerar och kommunicerar med oss via vår hjärna?

Det må nämnas vid detta skede att undertecknad, hjärnforskare sedan 1950-talet, forskat i samma fråga. (Ett färdigt manus existerar: «Neuroteologi».) Jag har